

ÖĞRETMEN ADAYLARININ SOSYAL SORUMLULUK PROJESİNE KATILIMLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ: LET'S DO IT! TÜRKİYE ÖRNEĞİ*

Handan DEVECİ

Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, hanil@anadolu.edu.tr

Önder ERYILMAZ

Arş. Gör., Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, ondereryilmaz@anadolu.edu.tr

Received: 11.09.2016

Accepted: 19.12.2016

ÖZ

Sosyal sorumluluk bilincine sahip bireylerin yetişmesi için okullarda planlı bir sosyal sorumluluk eğitimi verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle eğitim fakültelerinin öğretim programlarında sosyal sorumluluk eğitiminin önemli bir yeri vardır. Bu araştırmada küresel bir temizlik hareketi olup bir günde Dünya'yı temizlemeyi amaçlayan sosyal sorumluluk projesi Let's Do It! Türkiye projesine ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma bir üniversitede eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programı 4. sınıfa devam eden 19 öğretmen adayı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Bu kapsamda veri toplama amacıyla açık uçlu anket ve günlük kullanılmış, elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda Let's Do It! projesinin önemli bir proje olduğu, öğretmen adaylarına hem kişisel hem de mesleki bakımdan önemli yararlar sağladığı, öğretmen adaylarının bu projeye devam etmek istedikleri bulguları elde edilmiştir. Ayrıca projenin gerçekleştirilmesi sürecinde çeşitli sorunlar yaşanmış olup, bu sorunlar öğretmen adaylarınca sunulan öneriler ışığında çözümlenebilir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre projede planlama çalışmalarına önem verilmesi, Milli Eğitim Müdürlüğü, belediye, sivil toplum kuruluşlarının katkısının artırılması, projenin eylem araştırması, deneme modeli gibi yöntemlerle gerçekleştirilerek geliştirilmesi öneri olarak sunulabilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sorumluluk, Let's Do It! projesi, öğretmen adayı.

PARTICIPATION PROCESS OF PRE-SERVICE TEACHERS INTO SOCIAL RESPONSIBILITY PROJECT: EXAMPLE OF LET'S DO IT! TÜRKİYE

ABSTRACT

Planned social responsibility education is very important to be provided at schools to have individuals with social responsibility awareness. For this reason, social responsibility education have a crucial place in teacher training programs. The primary aim of this study was to identify the views of preservice teachers on the project Let's Do It! Türkiye that is a global cleaning movement and aims to clean the world in a day. The study was conducted with 19 pre-service teachers studying their fourth year in social studies education at the education faculty of a Turkish state university. Survey model was employed in the study. In this regard, an open-

*Bu çalışma, 26-28 Mayıs 2016 tarihlerinde Makedonya'da gerçekleştirilen 5. Uluslararası Eğitim Konferansı'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ended survey and diary was used to gather the data that were analysed through the descriptive analysis method. According to the findings, the project was regarded as important, it contributed to the teacher candidates both personally and professionally, and they wanted to continue working in this project. In addition, various problems were experienced in the process of the project, and these problems can be solved in light of the suggestions stated by the preservice teachers. Based on the findings, it can be suggested that planning should be emphasized in the project, the contribution of the Provincial Directorates of National Education, the municipal authority and non-governmental organizations should be enhanced, and the project can be improved by implementing methods such as action research and experimental model.

Keywords: Social responsibility, Let's Do It!, pre-service teachers.

GİRİŞ

Eğitimin en önemli amaçlarından biri kendisine, çevresindekilere ve doğaya değer veren, yaşadığı topluma katkıda bulunabilen bilinçli bireyler yetiştirmektir. Öğrencilerin toplum ve çevre sorunlarına duyarlı ve bu sorunların çözümüne yönelik süreçlere katılıma istekli olması için öğretmenlere büyük görevler düşmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerine sosyal sorumluluk bilinci kazandırabilmesi için öncelikle kendisinin sosyal sorumluluk eğitimi alması büyük önem taşımaktadır.

Toplumun gereksinimlerinin karşılanması ve toplumsal sorunların çözümlenmesi için sosyal sorumluluk projelerinin büyük bir rolü bulunmaktadır. Her alanda olduğu gibi eğitim alanında da sosyal sorumluluk kavramının önemi günden güne artmakta, sosyal sorumluluk bilincine sahip bireyleri yetiştirmek eğitim kurumlarının başlıca görevleri arasında yer almaktadır (Wentzel, 1991).

Sosyal sorumluluk kavramının tarihsel kökleri ilkçağ uygarlıklarına ve Antik Yunan'a kadar dayanmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde sosyal sorumluluğun farklı şekillerde anlaşılıp uygulandığına dair çeşitli örnekler bulunmaktadır. Sümer tabletlerinde ticaret ile uğraşanların birbirlerine ve topluma karşı sorumluluklarının yazılı olarak yer alması, Dünya'da bilinen en eski yazılı kanunlar olan Hammurabi kanunlarında yer alan maddeler, Aristo'nun iş ahlâkı ile ilgili düşünceleri sosyal sorumluluk kavramının birbirleriyle yaşamak zorunda olan insanların oluşturdukları toplumlarda her zaman bir gündem oluşturduğunu göstermektedir (Kartaltepe, 2010).

Sosyal sorumluluk kavramının dinamik bir yapıya sahip olması, sosyal sorumluluk kapsamında geliştirilen etkinliklerin sürekli tartışılması ve bu etkinliklere ilişkin eleştiriler yapılmasına karşın aynı zamanda değer de verilmesi, sosyal sorumluluk kavramına farklı sektörlerin farklı anlamlar yüklemesi bu kavram üzerinde fikir birliğine varılmasını güçleştirmektedir (Campbell, 2007; Matten ve Moon, 2008). Sosyal sorumluluk kavramı ilgili alan yazında genellikle değer, bilinç veya davranış olarak ele alınmıştır (Clark, 2016; Çelik, 2014; Gordon, 2003; Hopkins, 2000).

Sosyal sorumluluk bilincine sahip bireylerin yetişmesi için okullarda planlı biçimde sosyal sorumluluk eğitimi verilmesi büyük bir önem taşımaktadır. Okullarda bu eğitimin verilmesi için öncelikle öğretmenlerin sosyal

sorumluluk bilincine ve bu eğitimi verebilecek bilgi ve beceriye sahip olması gerekir. Dolayısıyla öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin öğretim programlarında sosyal sorumluluk eğitimi önemli bir yer edinmektedir.

Geleceğin öğretmenleri olacak olan eğitim fakültesi öğrencilerinin ülkemizin birçok bölgesinde görev yapacakları göz önünde bulundurulduğunda, sosyal sorumluluk projelerinden edinecekleri deneyimlerin görev yapacakları bölge için ne kadar önemli olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır. John Dewey de bilgilerin deneyim yoluyla elde edilmesi ve yaparak yaşayarak öğrenmenin etkili ve kalıcı öğrenmeler sağladığı yönündeki görüşleri ile sosyal sorumluluk bilincinin yaparak yaşayarak öğrenme ile kazanılmasının önemini desteklemiştir (Bender, 2005).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarında sosyal sorumluluk bilinci ile ilgili ifadelerin bulunması Milli Eğitim Bakanlığı'nın sosyal sorumluluk bilincine sahip bireylerin yetişmesine önem verdiğini göstermektedir (MEB, 2005). İlköğretim programları incelendiğinde etkili vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersinin sosyal sorumluluk bilinci kazandırmadaki önemi dikkat çekmektedir. Nitekim günümüzde uygulanan 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın vizyonu da sosyal bilgiler dersinin sosyal sorumluluk bilincinin kazandırılmasındaki rolünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Eğitim fakültelerinden yetişen öğretmen adaylarının Milli Eğitim Bakanlığı kurumlarında görev yapacağı göz önünde bulundurulduğunda Yüksek Öğretim Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı kurumlarının birbirini destekler biçimde sosyal sorumluluk bilincine sahip bireylerin yetişmesine önem verdiği ve bu yönde bir çaba içinde olduğu görülmektedir. 2006-2007 öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerinin tüm lisans programlarında zorunlu ders olarak yer alan, çeşitli sosyal sorumluluk projelerinin geliştirildiği ya da var olan sosyal sorumluluk projelerine katkıda bulunan Topluma Hizmet Uygulamaları dersi Yükseköğretim Kurulu tarafından bu konunun önemsendiğini göstermektedir. Yine Sosyal Proje Geliştirme dersi de öğretmen adaylarının sosyal sorumluluk eğitimi almasını sağlayan bir ders olarak sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarında yer almaktadır. Sosyal Proje Geliştirme dersinin sosyal bilgiler öğretmen eğitimi lisans programında yer alması, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal sorumluluk ile ilgili bilgi, beceri, değer, tutum ve deneyim kazanmalarının önemli görüldüğünü göstermektedir. Sosyal Proje Geliştirme dersinde etkili ve sorumlu vatandaş yetiştirme amacıyla örnek bir sosyal projenin planlanması, Dünya'da ve Türkiye'de karşılaşılan sosyal problemler, sosyal bilgiler çalışma alanını ilgilendiren sosyal problemler, bu problemlere sosyal bilgiler eğitimine dayalı çözümler üretme, örnek sosyal bilgiler projelerinin geliştirilmesi konuları yer almaktadır. Bu araştırmada da Sosyal Proje Geliştirme dersinin amaç ve içeriği kapsamında bir sosyal sorumluluk projesi olan Let's Do It! Türkiye projesine öğretmen adaylarının katılımı sağlanmıştır.

İlgili alan yazında sosyal sorumluluk bilinci ile ilgili çeşitli araştırmalar ve öğretmen adaylarının sosyal sorumluluk bilinci kazanmalarına ilişkin eğitim fakültelerinde zorunlu ders olarak okutulan Topluma Hizmet Uygulamaları dersini değerlendirmeye yönelik çok sayıda araştırma yer almaktadır. Bu araştırmalara dayalı olarak sosyal sorumluluk ile ilgili çalışmaların özellikle öğretmen eğitimindeki Topluma Hizmet Uygulamaları dersi üzerine yoğunlaştığı söylenebilir.

Bu araştırmalarda genelde topluma hizmet uygulaması etkinliklerinin öğretmen adaylarına yararlarına yönelik bulgular elde edilmiştir. Araştırma bulguları ile bu yararlar liderlik, iletişim, düşünme, problem çözme, empati, işbirliği gibi beceriler; sorumluluk, dayanışma, özgüven gibi değerler kazanma olarak ortaya konulmuştur (Acer, Şen ve Ergül, 2012; Alakoç ve diğerleri, 2014; Bulut ve diğerleri, 2012; Dinçer ve diğerleri, 2011; Gökçe, 2011; Kılınc ve Dere, 2014; Kocadere ve Seferoğlu, 2013; Özdemir ve Tokcan, 2010; Tosun 2014; Tülüce, 2014; Yılmaz, 2011). Yine sosyal sorumluluk ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalarda sosyal sorumluluk ile ilgili etkinliklere katılımın kariyer bilinci, karakter, duygusal zekâ, akademik bilgi ve mesleki gelişim kazandırmaya katkıları olduğu araştırma sonuçları ile ortaya konulmuştur (Akujobi, Simmons, 1997; Flores, 2001; Simons ve Clearly, 2006).

Topluma hizmet uygulaması etkinliklerinin öğretmen adaylarına katkı sağladığını ortaya koyan araştırma bulguları yanında, yaşanan sorunlar nedeniyle sosyal sorumluluk etkinliklerinin öğretmen adaylarına yeterince katkı sağlayamadığı sonucuna ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır (Augustiniene ve diğerleri, 2015; Ergül ve Kurtulmuş, 2014; Kesten vd., 2014; Sevim, 2011). Bu araştırmalardan elde edilen bulgulara göre sosyal sorumluluklara katılım ile ilgili yaşanan sorunlar kurumlar arası işbirliğinin yetersizliği, sadece bir dersin öğretmen adaylarının sosyal sorumluluklarını geliştirmede yeterli olmaması, etkinliklere yeterince katılım sağlanamaması, sürenin sınırlı olması gibi çeşitlilik göstermektedir.

Bu araştırmada da sosyal bir proje olarak Let's Do It! Türkiye projesi ele alınmıştır. Bu kapsamda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Sosyal Proje Geliştirme dersinde bir sosyal sorumluluk projesi olan "Let's Do It! temizlik hareketi" ne katılımları sağlanmış ve bu sürece ilişkin görüşlerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarının bir sosyal sorumluluk projesini hayata geçirme aşamasında etkin olarak bulunması, bu süreci dışarıdan bir katılımcı olmaktan öte, yaparak yaşayarak öğrenmeleri ve araştırmanın verilerinin kendilerinden elde edilmiş olması araştırmanın özgünlüğüne önemli bir katkı sağlamaktadır.

Let's Do It! World 2008 yılında Estonya'da bir grup gönüllünün bir araya gelip tüm ülkeyi bir günde temizlemeyi amaçladığı ve daha sonra bu fikri tüm Dünyaya yaymaya karar verdikleri küresel bir temizlik hareketinin adıdır. Bu hareketin en önemli amacı, tüm Dünya'yı etkileyen atık sorununa dikkat çekerek, bu konuda sosyal sorumluluk bilinci ve farkındalık yaratmaktır. 2008 yılından bu yana dünya çapında toplam 13.8 milyon kişi kendi ülkelerinde bu harekete katılmıştır. Let's Do It! World, 2018 yılında 150 ülkede, dünya nüfusunun %5'ini yani 380 milyon kişiyi bu harekete dahil ederek çevre kirliliğine dikkat çekmeyi hedeflemektedir (LDIW, 2016).

Bu proje, Türkiye'de ilk olarak 2012 yılında Amasya, Bolu, Burdur ve İstanbul şehirlerinde hayata geçirilmiş ve 1222 gönüllü ile toplam 13 ton atık doğal ortamlardan toplanmıştır. 2013 yılında projeye 7982 gönüllü katılıp, 30 ton atık toplanırken, 2014 yılında 6717 gönüllü 62 ton atık toplamıştır. 2015 senesinde ise 41 şehirde gerçekleştirilen bu sosyal sorumluluk projesine 15984 gönüllü katılmış ve toplam 105 ton atık bertaraf edilmiştir (LDIT, 2016).

Araştırma bir sosyal sorumluluk projesi uygulamasını içermesi, öğretmen adaylarının bu uygulama etkinliklerine ilişkin görüşlerini incelemesi bakımından önemli görülmektedir. Etkili sosyal sorumluluk projeleri geliştirebilmek için uygulanmış projelerin değerlendirilmeleri önem taşımaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bir sosyal sorumluluk projesi olan Let's Do It! Türkiye projesine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu temel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Öğretmen adaylarının,

- Projenin önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Projenin kendilerine yararına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Projeye katılımı sürdürmeye ilişkin görüşleri nelerdir?
- Proje süresince karşılaştıkları sorunlar nelerdir?
- Projenin geliştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Öğretmen adaylarının bir sosyal sorumluluk projesi olan Let's Do It! kapsamında yaptıkları çalışmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada tarama modellerinden örnek olay tarama modeli kullanılmıştır. Örnek olay tarama modelinde araştırmalar yalnızca o örnek için geçerli olup genelleme amacı taşımaz. Bu modelde belli bir örneğin ayrıntılı incelenmesi ve ele alınan örnek olay hakkında bir yargıya varmak amaçlanır (Karasar, 2013).

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde bir Devlet Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı dördüncü sınıfta Sosyal Proje Geliştirme dersini alan 13'ü erkek ve 6'sı kız olmak üzere toplam 19 öğretmen adayından oluşmaktadır.

Araştırmaya dâhil olan öğretmen adaylarına, öncelikle hayata geçirilecek proje ile ilgili bilgiler, projenin hayata geçirilmesi sürecinde üstlenecekleri görev ve sorumluluklar ve dikkat etmeleri gereken konulara ilişkin bilgiler verilmiştir. Bunun dışında araştırmanın doğal yapısını bozmayacak ve sonuçlarına etki etmeyecek şekilde süreçte uymaları gereken etik kurallara ilişkin bilgiler verilmiştir. Bu bilgilerden sonra katılımcıların onayları alınarak katılımcılar araştırmaya dâhil edilmişlerdir.

Uygulama Süreci

Öğretmen adayları dersin yürütüldüğü bahar dönemi boyunca düzenli olarak her hafta Let's Do It! 'in Eskişehir sorumluluğunu yürüten öğrenci topluluğunun düzenli olarak gerçekleştirdiği Eskişehir Temizliği toplantısına katılmışlardır.

Toplantıya katılan öğrenciler toplantıda konuşulanları ve alınan kararları ders kapsamında oluşturulan Facebook sayfasında paylaşmış, diğer öğrenciler toplantı ile ilgili yorumlarda bulunmuş, tüm bu etkinlikler sonucunda günlük yazmışlardır. Bunun yanında öğrenciler çeşitli fakültelerde etkinliğe ilişkin duyurular yapıp, katılımcı desteği sağlamak için çalışmalar yapmış, daha sonra da temizlik etkinliğine katılmışlardır. Temizlik etkinliği 10 Mayıs 2014 tarihinde Eskişehir'in üç bölgesinde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Çözülmesi

Araştırma kapsamında öğretmen adaylarının projenin uygulama sürecini değerlendirmeye yönelik görüşleri açık uçlu anket ve günlük yoluyla toplanan verilere dayalı olarak betimlenmeye çalışılmıştır. Anketler, doğrudan araştırılmak istenen kişilere sunulan bir takım sorulardan oluşur. Açık uçlu sorulardan oluşan anketler katılımcıların ilgili çalışma alanında duygu, inanç, eğilim vb gibi durumları ortaya çıkarmayı amaçlayan, boş bırakılan yerleri doldurmayı gerektiren sorulardan oluşur (Ekiz, 2015). Öğrenci günlükleri de, öğrenciye öğrendiklerini yazılı olarak ifade etme olanağı sağlarken, öğretene de öğrenciyi doğal koşullar altında değerlendirme olanağı sağlamaktadır (Arslan ve Ilgın, 2011).

Araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu anket beş sorudan oluşmaktadır. Sorular oluşturulurken soruların araştırma amacına hizmet ediyor olmasına dikkat edilmiştir. Araştırmacılar tarafından soruların anlaşılır olma, ele alınan konuyu kapsama ve gerekli bilgileri sağlama durumu kontrol edilerek soruların geçerliliği sağlanmış ve sorular yeterli görülmüştür. Öğretmen adaylarından ayrıca Let's Do It! projesi ile ilgili çalışmalarını süresince Mart-Mayıs ayları arasında düzenli olarak günlük tutmaları ve proje ile ilgili görüşleri ile yaşantılarını paylaşmaları istenmiştir.

Açık uçlu anketler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiş, günlükler ise destek veri olarak kullanılmıştır. Betimsel çözümlemede elde edilen veriler, daha önceden anket sorularına göre belirlenen temalara göre özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Elde edilen veriler temalar altında maddeleştirilerek sunulmuş, bulguların sunumunda öğretmen adaylarının hem açık uçlu ankette hem de günlüklerde yer alan görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Barber ve Walczak (2009) verilerin %20'sinin farklı bir alan uzmanı tarafından bağımsız bir şekilde kodlanmasının ve araştırmacı ve verileri bağımsız olarak kodlayan alan uzmanının kodlamalar üzerinden gerçekleştirecekleri tartışmalardan ulaşacakları fikir birliğinin, verilerin analizi noktasında nitel araştırmanın inandırıcılığını arttırdığını ifade etmiştir. Konu hakkında Glesne (2012) verilerin başka bir kişi tarafından kodlanmasının "yorumlarınızın doğru olduğunu nasıl bilebilirsiniz?" sorusuna cevap verdiğini ifade ederek, bu işlemin nitel verilerin analizinin inandırıcılığını arttırdığını belirtmiştir. Bu çalışmada da verilerin %20'si iki araştırmacı tarafından bağımsız biçimde kodlanarak, kodlara ilişkin görüş birliğine varılmıştır.

Araştırmacıların Rollerı

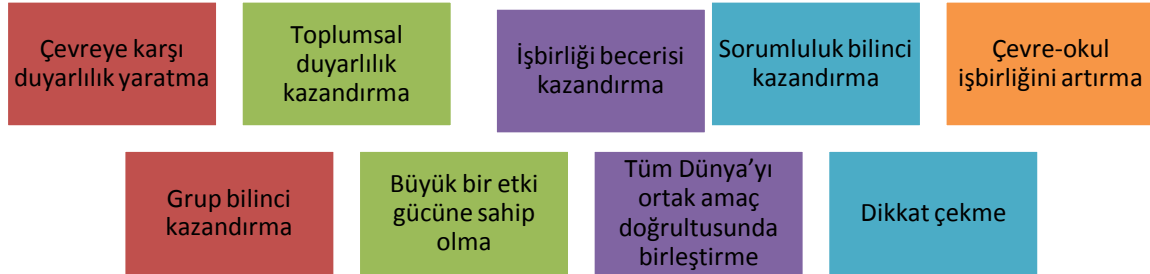
Araştırmacılarından biri Sosyal Proje Geliştirme dersinin yrtcsdr. Araştırmacılarından bir diğeri ise 2012 yılında Let's Do It! World hareketini Türkiye'de hayata geçiren ekipte genel iletişim koordinatörlüğü görevini üstlenmiş ve 2013 yılında Türkiye genel koordinatörlüğü görevini yürütmüştür. Araştırma esnasında araştırmacılar ğretmen adaylarının Eskişehir'de gerçekleştirilen toplantılara katılmalarını izlemiş, etkileşimde bulunmuş ve araştırmanın sonuçlarını etkileyemeyecek şekilde çeşitli yönlendirmelerde bulunmuş, aynı zamanda etkinlik gününde katılımcılar ile birlikte projede yer almıştır.

BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgular temalar altında sunulmuş, bulgular açık uçlu anket ve günlüklerden elde edilen doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntılar sunulurken ğretmen adayı (.A.) biçiminde kısaltılmıştır.

Öğretmen Adaylarına Göre Let's Do It! Projesinin nemi

Araştırma kapsamındaki tüm ğretmen adayları katıldıkları Let's Do It! projesinin çok önemli olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adaylarına göre Let's Do It! projesinin önemli olma nedenleri şekil 1'de gösterilmiştir.

Let's Do It! Projesinin nemi

şekil 1: Öğretmen Adaylarına Göre Let's Do It! Projesinin nemi

şekil 1'de görüldüğü gibi, ğretmen adayları katıldıkları projenin hem kendilerine hem de projeye tanık olan kişilere karşı çevreye karşı duyarlılık yarattığını belirtmişlerdir. Projenin önemini çevreye karşı duyarlılık yaratma olarak açıklayan bir ğretmen adayı (.A.7) görüşünü *bence harika bir proje. Günümüzün önemli sorunlarından biri olan evre kirliliğini üzücü olsa da bu proje ile daha yakından gördüm. Bundan sonra bu konuda önce kendim duyarlı olacağım, sonra ailem, çevrem olmak üzere herkese bu projeden bahsederek onların da bu konuda duyarlı olması için elimden geleni yapacağım*, biçiminde açıklamıştır.

Benzer şekilde bir öğretmen adayı (Ö.A.3) süreç içerisinde tuttuğu günlüğünde projenin çevreye karşı duyarlılık bilinci konusunda önemli olduğunu şu düşünceleriyle ifade etmiştir: *Let's Do It! gibi projeler Dünya'daki en büyük sorunlardan biri olan atık sorununu ekonomik bir şekilde ve kısa sürede çözerek insanlarda çevre temizliği bilinci oluşturmaya açısından çok zekice.*

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına göre Let's Do It! projesi sorumluluk, işbirliği, duyarlılık, grupla çalışma gibi beceri ve değerler kazandırmaktadır. Proje ayrıca Dünya'nın farklı yerlerinde yaşayan, birbirlerini tanımayan insanları ortak bir amaç için birleştirme gücüne sahiptir. Tüm bu nedenler projenin dikkat çekiciliğini artırmakta ve projenin önemli olmasını sağlamaktadır.

Projenin dikkat çekici bir proje olduğunu söyleyerek projenin önemini vurgulayan öğretmen adayı (Ö.A.11) *bu etkinlik Dünya çapında yürütüldüğü için yine Dünya çapında ses getirdi, insanların büyük bir çoğunluğunun dikkatini çekmeye yetti. Günümüzün küreselleşen dünyasında bir soruna ya da olaya farkındalık yaratmak için büyük çapta faaliyetler yürütmek gerekir oldu, biçiminde görüşlerini dile getirmiştir. Bir başka öğretmen adayı da (Ö.A.14) günlüğünde annem çöp toplama projesinin tüm Dünya'da aynı anda yapılacağını duyunca sorumluluğumuzun çok olduğunu söyledi* şeklindeki ifadesiyle proje fikrinin sadece öğretmen adayları için değil aileleri içinde dikkat çekici olduğunu belirtmiştir (Ö.A.8). Yine bir öğretmen adayı (Ö.A.12) projenin önemini günlüğündeki şu ifadeleriyle açıklamıştır: *Hem ülkede bir halk dayanışması olacak, hem çevre temizlenmiş olacak, hem de çöplerin geri dönüşümünde kullanılmasıyla ülke ekonomisine katkı sağlayacak ve bunların hepsi sadece bir gün içerisinde 3-4 saatlik bir çalışmayla olacak. Proje çok daha fazla dikkatimi çekmeye başladı.*

Yine toplumsal duyarlılık oluşturma öğretmen adaylarına göre projenin önemli olmasının nedenlerinden biridir. Bu görüşü bir öğretmen adayı (Ö.A.11) *bu projenin benim için önemi öncelikle bu projenin toplumsal duyarlılık bakımından güzel amaçlarla yola çıkmış olmasından kaynaklanmaktadır. İnsanlar olarak yoğun bir biçimde çevre ile iç içe yaşıyor, çevreyi kullanıyor ve ister istemez onu değiştiriyoruz. Bu etkinin olumsuzlukları insanların duyarlılığı ile azaltılabilir ki bu da yaşanılabilir bir gelecek için çok önemlidir, biçiminde açıklamıştır. Ö.A.3'de en büyük sorunumuz çevre kirliliği. Çünkü sağlığımızda, mutluluğumuzda, doğayla huzurumuzda geleceğimizde dolaylı olarak en çok bu kirlilikten etkileniyor. Ve insan çoğu kez düşünemiyor atacağı ve yerden kaldıracacağı bir çöpün artısını eksisini. İşte burada birilerinin hatırlatıcı, örgütleyici olması gerekebilir. Ve Let's Do It! bu işi yapan bir ekipler topluluğundan oluşuyor* şeklindeki ifadesiyle Let's Do It!'in toplumsal duyarlılık oluşturma noktasındaki rolünün önemini belirtmiştir.

Dünya çapında yürütülen Let's Do It! projesinin Eskişehir çalışmasına katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları bu projenin insanlarda duyarlılık oluşturduğunu, bunun da projeyi önemli hale getirdiğini düşünmektedir. Proje ile Dünya'nın çeşitli yerlerinde yaşayan insanlar ortak bir amaç doğrultusunda bir araya gelmekte, işbirliği ile insanlığın geleceği için çalışmakta, bu da projenin etkisini artırmaktadır.

Öğretmen Adaylarına Göre Let's Do It! Projesinin Kendilerine Yararı

Araştırmaya katılan öğretmen adayları Let's Do It! projesine katılmanın kendilerine bir takım yararları olduğunu düşünmektedir. Öğretmen adaylarının büyük bir bölümü projeye katılımın yararlarını, eğitimini gördükleri öğretmenlik mesleği bakımından açıklamışlardır. Öğretmen adaylarının bu projeye katılmalarının kendilerine yararları ile ilgili bulgular Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2: Öğretmen Adaylarına Göre Let's Do It! Projesinin Yararları

Şekil 2'de de görüldüğü gibi öğretmen adayları projeye katılım göstererek proje geliştirmenin aşamalarını öğrendiklerini, model olma yoluyla proje sürecine ilişkin öğrenme gerçekleştirdiklerini, öğretmen olduklarında öğrencilerinin de bu projeye katılımını sağlamalarının önemini fark ettiklerini, öğrencilerin projeye katılımları ile onlara toplumsal duyarlılık kazandırabileceklerini belirtmişlerdir.

Projenin kendine olan yararını öğretmenlik yaşantısı için model oluşturma biçiminde açıklayan bir öğretmen adayı (Ö.A.11) görüşlerini *bu proje öğretmenlik mesleğimizle çok örtüşüyor. Gelecekte öğreteceğimiz güzelliklere bir tane daha eklemiş olduk ki, sosyal bilgiler eğitiminin temel hedeflerinden biri de toplumsal duyarlılık sağlamaktır. Eğitimci olmak, yol gösterici olmaktır. Bu da doğru model olmaktan geçer. Yani insan güzel işler yapmalı ki, öğretebilsin güzellikleri*, biçiminde ifade etmiştir.

Araştırma kapsamında projeye katılan bir öğretmen adayı (Ö.A.4) bu projeye katılarak öğretmen olduğunda öğrencilerine çevreye karşı duyarlılık kazandırması gerektiğini fark ettiğini belirtmiştir. Projenin kendine olan yararını bu şekilde açıklayan öğretmen adayı bu görüşünü *bu projeye katıldıktan sonra çevreye olan duyarlılığım daha da arttı. İnaniyorum ki gelecek nesillerin de çevreye karşı duyarlı olmaları için elimden gelenin daha da fazlasını yapacağım. Öğrencilerimin daha temiz bir çevrede yaşamalarının onlara daha güzel bir hayat sunacağını bilmelerini sağlayacağım*, cümleleri ile açıklamıştır. Yine benzer şekilde Ö.A.1 günlüğündeki yakın

zamanda çevre ile birçok etkileşim yaşamam ve doğal çevreyi görmüş olmam bende bir çevre bilinci oluşturmuştu fakat küresel anlamda bir etkinlik olan Lets Do It! etkinliğinin içerisinde yer almak bana daha büyük bilgi birikimi ve daha duyarlı olmayı öğretecektir şeklindeki açıklamalarıyla projenin daha hayata geçirilme aşamasında kendisinde zaten var olan duyarlılığı daha da arttıracığını düşündüğünü belirtmiştir.

Bir öğretmen adayı (Ö.A.8) projeye katılarak öğrencilerine toplumsal duyarlılık kazandırmak gerektiğini yaşayarak öğrenmiş olduğunu belirtmiş, bunu da projenin kendine sağladığı yarar olarak açıklamıştır. Bu öğretmen adayına göre, *bu tür projeleri çocuklara anlatıp çocuklarda farkındalık oluşturmalıyız. Önemli olan çöp toplamaya katılmak değil, çöp toplanacak alanların oluşmaması, elimizdeki, evimizdeki çöpleri yerlere gelişi güzel atmamaktadır. Temiz bir çevre için duyarlılık oluşturarak çöp alanlarının oluşmasına engel olunmalıdır.*

Yine proje geliştirme sürecini öğrenmek öğretmen adaylarına göre bu projenin sağladığı yararlarından biridir. Bir öğretmen adayı (Ö.A.15) *proje düzenlemek için hangi aşamalardan geçildiği hakkında bilgi edindim. Proje kapsamında pek çok engeli aşmamız gerektiğini öğrendim, biçiminde görüş belirtmiştir.*

Let's Do It! projesine katılmanın yararlarından biri de düzenli olarak yürütülen bu proje hakkında bilgi edinmek, projeye ilişkin yaparak yaşayarak bir öğrenme gerçekleştirmektir. Projeyi tanımayı bir yarar olarak gören öğretmen adayı günlüğünde bu görüşünü (Ö.A.11) *artık Lets Do It! projesini, Eskişehir ekibini ve temizlediğimiz yer olan Kızılınleri biliyorum. Öğrendiğimiz ne varsa aslında bize birçok şey katmış demektir, biçiminde açıklamıştır.*

Öğretmen adaylarından kimileri Dünya'nın farklı ülkelerinde yaşayan, farklı kültüre, dil ve dine sahip insanların aynı amaç doğrultusunda çalışabildiklerini görmüş olmayı kendileri bakımından bir yarar olarak değerlendirmişlerdir. Bu görüşte olan bir öğretmen adayı (Ö.A.17) görüşünü *çok sayıda birbirinden farklı kişilerin bir çatı altında toplanıp nasıl işler başarabildiğini görmüş oldum, biçiminde açıklamıştır. Yine benzer şekilde bir öğretmen adayı (Ö.A.3) günlüğünde ortak bir amaç için çalışılabildiğine tanık olmasın, ne kadar ince, güzel, basit ama büyük bir örgütlenme değil mi? Bir sivil toplum kuruluşu, belediye, şirket, öğrenci kulübü veya bir birey olalım. Daha temiz bir Dünya için birlikte yapabileceğimiz çok şey var. Bunu bilmek, bunun için uğraşmak güzel, biçiminde açıklamıştır.*

Öğretmen adayları bu projeye katılarak çevreye karşı olan sorumluluklarını daha iyi fark ettiklerini, bunu da kendileri için bir yarar olarak gördüklerini açıklamışlardır. Bir öğretmen adayı (Ö.A.5) görüşünü *bu Dünya'da çok büyük sorumluluklarımız var. Bunlardan belki de en önemlisi doğaya saygılı olmak, doğaya, insanlığa karşı saygılı bireyler yetiştirmek. Bunun yolu da kendine ve çevrene daha temiz bakmak, biçiminde açıklayarak insanların çevreye karşı olan sorumluluklarına dikkat çekmiştir.*

Let's Do It! projesine ve araştırmaya katılan tüm öğretmen adayları projeye katılmanın kendileri için yararlı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adayları projeye katılmalarının kendilerinin hem kişisel hem mesleki yönden gelişimlerine önemli katkı sağladığını belirtmişlerdir.

Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Let's Do It! Projesine Katılımı Sürdürme Durumları

Araştırmaya katılan öğretmen adayları öğretmen olarak görev yaptıklarında Let's Do It! projesine katılımlarını devam ettirmek istediklerini bildirmişlerdir. Öğretmen adayları Şekil 3'de yer alan biçimlerde bu projeye katılımlarını sürdürmek istemektedirler.

Öğretmenlikte Let's Do It! Projesine Katılımı Sürdürme

Şekil 3: Öğretmen Adaylarının Öğretmen Olduklarında Let's Do It! Projesine Katılımı Sürdürme Durumları

Öğretmen adayları Sosyal Proje Geliştirme dersi kapsamında katıldıkları projeye öğretmen olarak atandıklarında görev yapacakları şehirlerde devam etmek istediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen olarak göreve başladığında öğrencilerinin projeye katılımını sağlayarak projeye katılımı sürdürmek istediğini belirten bir öğretmen adayı görüşlerini (Ö.A.9) *bu projeye katılan ilkokul öğrencileri beni çok mutlu etti. Benim de yapmak istediğim öğrencilerimle beraber bu projeye katılmak. Bizler belki yalnızca çevreyi temizlemekle kalırız ama bu eylem çocuklar için daha genelleyici sonuçlar verebilir, onlar yerlere çöp atmamayı da öğrenirler*, biçiminde açıklamıştır. Yine benzer şekilde Ö.A.3 günlüğündeki *ekipler değişse de gönüller bir olsun ve projeleri devam etsin, ileride daha çok duyalım, bizlerde öğrencilerimizle katılım diye diliyor ve günlüklerimi noktalıyorum* şeklindeki ifadesiyle öğretmenlik görevini gerçekleştirdiğinde öğrencileriyle beraber bu projeye katılmayı arzu ettiğini belirtmiştir. Bir öğretmen adayının (Ö.A.16) günlüğündeki *dersi alıp mezun olduktan sonra bu dersi alan arkadaşlarla Let's Do It! ekibiyle iletişime geçip yaşadığımız yerde, görev aldığımız kurumlarda bilinçlendirme faaliyetlerinde bulunabiliriz* şeklindeki ifadesinden öğretmen olduğunda projeye katılmayı düşündüğü anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları Let's Do It! projesi kapsamında sivil toplum kuruluşları ve Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği gerçekleştirmenin önemine dikkat çekmiş, ileride öğretmen olarak bu projeye katılım gerçekleştirdiğinde bu kuruluşlar ile işbirliği yapacaklarını belirtmişlerdir. Bu biçimde görüş belirten bir öğretmen adayı (Ö.A.8) görüşlerini *sivil toplum kuruluşları ile görüşmeler gerçekleştirip, bu proje hakkında bilgiler verip, yararlarından söz ederim*, cümleleri ile açıklamıştır. Let's Do It! projesine katılımın artırılmasının önemine değinen öğretmen adayı (Ö.A.14) *küçük bir yerleşim yerinde görev yapıyorsam gerekirse tek tek evleri*

dolaşıp insanların bu projeye katılımlarını sağlamak için elimden geleni yaparım, biçiminde görüşlerini açıklamıştır. Bu biçimde görüş belirten öğretmen adayları projeye tüm insanların katılımını sağlamak için çaba harcayacaklarını belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre, Sosyal Proje Geliştirme dersi kapsamında Let's Do It! projesine katılarak projeyi yakından tanıyan öğretmen adaylarının buldukları şehirden projeye katılımı sürdürecekleri, katılım için çeşitli kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapacakları, öğrencilerini projeye katacakları, tanıtım için çalışacakları, bunun için de çeşitli çabalar harcayacakları söylenebilir.

Öğretmen Adaylarına Göre Lets Do It! Projesinde Karşılaşılan Sorunlar

Araştırmaya katılan öğretmen adayları katılım gösterdikleri Let's Do It! projesine ilişkin çeşitli sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu sorunlar Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4: Öğretmen Adaylarına Göre Projede Karşılaşılan Sorunlar

Öğretmen adayları proje kapsamında yaşadıkları sorunları projeye katılanların isteksiz olması, yapılan toplantılarda ilgisiz konuların konuşulması, bu nedenle toplantıların amacına ulaşmaması ve iletişimden kaynaklanan sorunlar olarak sıralamışlardır. Öğretmen adaylarına göre projeye halktan yeterli destek sağlanmamıştır. Bu da projenin yeterince duyurulmamasından kaynaklanmakta olup, duyuruların yapılmaması proje kapsamında yaşanan bir sorun olarak belirtilmiştir. Yine proje kapsamında sivil toplum kuruluşları ve belediyelerden de yeterince destek alınmamıştır. Projede uygulamaya geçilen temizlik gününde organizasyon ile ilgili çeşitli sorunlar yaşanmıştır. Temizlik ile ilgili malzeme eksiklikleri, ulaşımın daha önceden planlanmaması, organizasyon eksikliği yaşanan sorunlar arasındadır.

Projede yaşanan en önemli sorun öğretmen adaylarına göre temizlik yapılacak bölgelerin iyi seçilmemesidir. Temizlik yapılan yerler halkın yaşamadığı, şehir merkezinden uzak yerler olduğundan hem halkın katılımı sağlanamamış hem de model olma yoluyla öğretim gerçekleştirilememiştir. Bu sorunu bir öğretmen adayı (Ö.A.4) çöp toplama alanları şehir merkezi dışından seçildi. Kimsenin olmadığı alanları temizledik. Projeyi

anlatırken sürekli olarak farkındalık yaratmak istiyoruz dedik ancak yerleşimin olmadığı boş alanları temizledik, biçiminde dile getirmiştir. Bir öğretmen adayı (Ö.A.8) benzer bir soruna günlüğünde şu şekilde yer vermiştir: *Diğer şehirlerde gerçekleştirilen Let's Do It! projelerine baktığımızda temizlik alanları halkın çoğunlukla yaşadıkları şehir merkezleri seçilmiş. Biz ise yerleşmenin olmadığı alanlarda projeyi uyguladık ve bana göre proje amacına ulaşmadı.*

Öğretmen adayları projenin hayata geçirildiği temizlik gününde yaşanan en büyük sorunlardan birisinin bazı katılımcıların isteksiz olması olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen adayı (Ö.A.12) günlüğünde katılımcıların bir kısmının isteksiz olmasını *gönüllü ve gönülsüzler hemen kendilerini belli ettiler. Gönülsüz arkadaşlar için yapacak hiçbir şey yoktu tabi ki. Onlar bir köşede oyalanıp zaman geçirdiler* şeklindeki açıklamasıyla belirtmiştir.

Proje kapsamında organizasyon ve planlamanın yetersiz olduğunu dile getiren bir öğretmen adayı (Ö.A.17) görüşlerini şöyle açıklamıştır. *Temizlenecek yerler şehir içinde merkeze yakın yerler olmalıydı. Ulaşım için gerekli olan araçlar ve eldiven, çöp poşeti gibi temizlik sırasında kullanılacak malzemeler yeterli değildi. Temizliğe başlandığında bir düzen yoktu, herkes kendine göre bir yerlere gidip çöpleri toplamaya başladı. Temizlik çok kısa sürdü, tam anlamıyla bir temizlik yapılmadı. Öğretmen adaylarından biri (Ö.A.8) günlüğünde yer verdiği ilk başta kimin nereye gideceği önceden planlanıp dağıtılmamıştı. Bu yüzden biraz sıkıntı ve zaman kaybı oldu. Sürekli bir otobüsten indirilip diğerine bindiriliyorduk* şeklindeki ifadeyle etkinlik günündeki planlama ve organizasyon eksikliğini belirtmiştir.

Yine bir başka öğretmen adayı (Ö.A.16) organizasyon ve planlama eksikliğini *plastik, pudralı eldivenler yerine nalburlarda satılan eldivenler kullanılsaydı daha verimli çalışabilirdik. Etkinlik sonrası fotoğraflarda bazı grupta bu eldivenlerden dağıtıldığını gördüm. Ancak bu eldivenlerden herkese dağıtılmıyordu. Pudralı eldivenlerle temizlik yapmak hijyenik olmadı* sözleriyle açıklamıştır. *Çöp poşetleri sayılı getirildi. Alanı temizlemeden çöp poşetleri bitti* (Ö.A.4) diyen öğretmen adayı da planlama eksikliğine dikkat çekmiştir.

Projenin planlama aşamasında gerçekleştirilen toplantılar projenin başarıya ulaşmasında büyük bir önem taşımaktadır. Ancak bir öğretmen adayı (Ö.A.11) *yaşadığımız en büyük sorun katılmış olduğumuz toplantıların tam olarak amacına ulaşamamasıdır. Hemen hemen tüm toplantılarda aynı şeyler konuşuldu. Her toplantıda farklı sorunlara çözüm bulunulacağı söylene de istenilen amaçlara ulaşamamıştır*, diyerek toplantıların içerik bakımından sorun oluşturduğunu belirtmiştir.

Çeşitli kurum ve kişiler arasındaki iletişim eksikliğini sorun olarak açıklayan öğretmen adayı (Ö.A.1) yaşadığı soruna *bizim gruba Eskişehir Kültür, Dayanışma ve Çevre Vakfı ile görüşme yapma görevi verildi. Biz de boş günümüzde gruptaki arkadaşlarla belirtilen adrese gittik. Ancak gittiğimiz adreste böyle bir dernek olmadığını gördük. Telefon numarasını aradığımızda da numaranın kullanılmadığını görünce böyle bir derneğin olmadığını fark ettik* örneğini vermiştir.

Öğretmen adaylarının proje kapsamında yaşadıkları sorunların genelde projenin planlama aşamasından kaynaklandığı söylenebilir. Projenin planlama, uygulama, değerlendirme aşamalarında gerçekleştirilecek çalışmaların sistematik biçimde ele alınması ile yaşanan sorunlar en aza indirgenebilir.

Öğretmen Adaylarının Let's Do It! Projesinin Geliştirilmesine İlişkin Önerileri

Araştırma kapsamında Let's Do It! projesine katılan öğretmen adayları projede yaşanan sorunların çözümüne yönelik ve projenin geliştirilmesi amacıyla çeşitli öneriler sunmuşlardır. Öğretmen adaylarının önerileri Şekil 5'te gösterilmektedir.

Let's Do It! Projesinin Geliştirilmesine İlişkin Öneriler

Şekil 5: Öğretmen Adaylarının Let's Do It! Projesinin Geliştirilmesine İlişkin Önerileri

Şekil 5'te sıralanan bulgular incelendiğinde önerilerin projede karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik olduğu görülmektedir. Öğretmen adayları projenin geliştirilmesi için tüm öğretim basamaklarında öğrenim gören öğrencilerin projeye katılımının sağlanması, bunun için Milli Eğitim Bakanlığı'nın, Sivil Toplum Kuruluşları'nın, belediyelerin desteğinin alınması biçiminde öneriler sunmuşlardır. Sunulan öneriler incelendiğinde önerilerin çoğunun öğrencilerin projeye katılımını sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Yine öğretmen adayları projenin geliştirilmesi için iletişimin ve organizasyonun önemine değinmişlerdir.

Projenin geliştirilmesine yönelik öğretmen adaylarının hepsi temizlik yapılan çevrelerin şehrin merkezi ya da merkeze yakın yerlerden seçilmesi önerisini sunmuşlardır. Örneğin bir öğretmen adayı (Ö.A.12) *proje kapsamında temizlenen çevreler, temizliğe ihtiyaç duyulan yerler olabilir ancak insanların bilinçlenmesi için yapılıyorsa bu projede topluma uzak yerler yerine topluma iç içe olan bölgelerde temizlik yapılmalıydı. Amaç sadece çöp toplamak değil, halkı bilinçlendirmek. Oradan geçen insanlar bizi görünce aaa! gençler temizlik yapıyor, hadi biz de katılım demeliydi*, biçiminde bir öneri sunarak görüşünü ifade etmiştir. Benzer şekilde bir öğretmen adayı (Ö.A.8) günlüğünde *gittiğimiz alan boş bir tarlaydı. Etrafında da mahalli yerleşme dahi yoktu. Alanı görünce şaşırıldık. Böyle boş bir alanda etkinliği gerçekleştirmek yerine şehir merkezinde ve insanların*

görebileceği alanları temizleseydik insanlar bir bilinç oluşturabilirdik şeklindeki ifadeyle temizlenmesi gereken alanların yerleşim yerlerine yakın bölgelerin olması gerektiğini belirtmiştir.

Projenin daha iyi duyurulması gerektiğini belirten öğretmen adayı (Ö.A.19) *proje çok iyi duyurulmalı ve herkesin bu günden haberdar olması sağlanmalı. Okulun kantininde ve yemekhanesinde afişlerle, broşürlerle duyurular yaparak bu kampanyayı genişletebiliriz*, diyerek görüşünü belirtmiştir.

Bir öğretmen adayı da (Ö.A.2) günlüğünde projenin tüm insanlara çevre bilinci kazandırma amacı olduğundan söz etmiş ve projenin çevre bilinci kazandırma amacını *bu projenin çevre temizliği gerçekleştirme amacını genişletmesini istiyorum. Amaç sadece çöp toplamak değil, çöp atmamak, attırmamak olmalı. İnsanların zihninden temizleyen vardır mantığını çıkartmak. İşte o zaman sessiz sedasız atılanları toplamaktan çok daha büyük şeyler başanmış olacaktır* cümleleri ile açıklamıştır.

Öğretmen adayları üç ay süresince projeye etkin biçimde katılım sağlamış, projeyi yakından tanımış, çeşitli etkinlikler gerçekleştirmiş ve sorunlar yaşamışlardır. Bu nedenle Let's Do It! projesine katılan öğretmen adaylarından araştırma bulgusu biçiminde ortaya konulan önerilerin dikkate alınması projenin geliştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında yer alan öğretmen adaylarının tamamı Let's Do It! projesinin önemli olduğu görüşündedir. Öğretmen adayları projenin çevreye duyarlık, toplumsal duyarlık, sorumluluk bilinci, işbirliği becerisi, grup bilinci kazandırma, etkileri ve sonuçlarının tüm Dünya insanlarını ilgilendirme ve tüm Dünya'ya ortak amaç doğrultusunda birleştirme gibi nedenlerle önemli olduğunu düşünmektedir. Let's Do It! World hareketine 2016 yılı itibarıyla toplam 113 ülkede 15 milyonu aşkın kişinin ülkelerindeki atık soruna dikkat çekmek ve birlikte sorunların üstesinden gelebileceğini göstermek amacıyla katıldığı (LDIW, 2016) düşünüldüğünde projenin önemli olduğu görülmektedir. Projenin amacı ve kapsamı araştırmaya katılan öğretmen adaylarının da belirttiği gibi projeyi önemli yapan nedenler arasındadır.

Öğretmen adayları bu araştırma kapsamında katıldıkları Let's Do It! projesinin önemli olduğunu düşünmekle birlikte sosyal sorumluluk ve topluma hizmet etkinlikleri içeren araştırmalar da bu tür etkinliklerin önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin, Barner (2000) eczacılık fakültesinde okuyan öğrenciler ile gerçekleştirdiği araştırmasında öğrencilerin topluma hizmet deneyimlerinin ileride hizmet edecekleri hastaları daha iyi anlamalarına yardımcı olduğu, sosyal desteğe ihtiyaç duyan hastalar hakkında daha bilinçli olmayı sağladığı görüşünde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bender ve Jordaan (2007) araştırma kapsamındaki öğrencilerin %33'ünün ileriki yaşamları için topluma hizmet çalışmalarına katılmalarının faydalı olabileceğini düşündüğü sonucunu elde etmiştir. Falk (2013) elde ettiği araştırma sonuçlarına göre iyi bir vatandaş olmanın en önemli özelliklerinden birinin topluma hizmet etmek olduğunu vurgulamıştır. Kılınc ve Dere (2014) topluma hizmet etmeyi öğrencilerin sosyalleşmelerine katkıda bulunduğu sonucunu elde etmiştir. Liu (2015) araştırmaya

katılanlara göre topluma hizmet etmeyi okul içindeki ve dışındaki kişilere yardım etmek olarak tanımlamaktadır. Sevim (2011) de öğretmen adaylarının çoğunluğunun topluma hizmet içeren etkinliklerin daha geniş kapsamlı çalışmalar için ufuklarını açıcı olduğuna inandıkları bulgusunu elde etmiştir.

Bu araştırma ve ilgili araştırmalardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde topluma hizmet uygulamaları ve sosyal sorumluluk etkinlikleri içeren derslerde gerçekleştirilen etkinliklerin bireyin ve toplumun gelişimi için önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına göre katılım gösterdikleri Let's Do It! projesi kendilerine çok yararlı olmuştur. Öğretmen adayları projenin yararlı olma nedenlerini kendilerinin bilgi, beceri ve değerlerinin gelişmesi ve öğretmenlik mesleğine katkıları bakımından açıklamışlardır. Kesten (2012) de araştırmada, bu araştırmadan elde edilen bulgularla benzer biçimde öğretmen adayları ve öğretim elemanlarının topluma hizmet uygulaması etkinliklerinin öğretmen adaylarının mesleki gelişimlerine, insan ilişkilerine ve liderlik becerilerine katkısı olduğu bunun da kendilerine önemli yararlar sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bulut ve diğerleri (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada projelerde aktif rol alan öğretmen adaylarının etkili iletişim, öz değerlendirme, yaratıcı düşünme becerilerinin geliştiği ve değer eğitimi kavramını içselleştirdikleri bulgusu elde edilmiştir. Yine topluma hizmet etkinliklerinin toplumun farklı kesimlerinden gelen bireylerle çalışma deneyimi kazandırmak gibi bir yararı bulunmaktadır (Acer vd., 2012). İlgili araştırmalardan elde edilen bulgulara göre problem çözme, kendini ve yaşamı tanıma, sosyal problemlere karşı farkındalık geliştirme, öz yeterlik ve iletişim becerisine sahip olma, sorumluluk duygusu, deneyim, demokratik değer kazanma, kariyer geliştirme sosyal sorumluluk etkinliklerinin öğrencilere sağladığı yararlarıdır (Alakoç vd., 2014; Elma vd., 2010; Irshadullah, vd., 2016; Simons ve Cleary 2006; Tülüce, 2014). Bu araştırma ve ilgili araştırmalardan elde edilen bulgular sosyal sorumluluk geliştirme kapsamında gerçekleştirilen etkinliklerin öğretmen adaylarına hem kişisel hem de mesleki bakımdan önemli yararlar sağladığını göstermektedir.

Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları öğretmen olduklarında buldukları şehirlerden Let's Do It! projesine katılımlarını sürdürmeye devam edeceklerini belirtmişlerdir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre öğretmen adayları projeye katılımlarını projeyi tanıtıcı panel, sempozyum düzenleyerek, yöneticilerin katılımını sağlayarak, bilgilendirme toplantıları düzenleyerek, yerel yöneticiler ve MEB ile işbirliği yaparak sürdüreceklerdir. Liu (2015) ise bu araştırmadan elde edilen bulgu ile benzerlik göstermeyen biçimde araştırmada ortaokul öğrencilerinin sosyal sorumluluk projelerinin uygulama sürecinde karşılaşılan sorunlar nedeniyle okul programında yer almadığı sürece sosyal sorumluluk ile ilgili etkinliklere katılmayacakları bulgusunu elde etmiştir. Bu araştırma bulgusunun farklılığı araştırmanın gerçekleştirildiği hedef kitlenin ortaokul öğrencileri olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmaya katılan öğretmen adayları Let's Do It! projesi kapsamında çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları proje kapsamında karşılaştıkları sorunları katılımcıların gönülsüz olması, toplantıların amacına ulaşmaması, iletişim eksiklikleri, organizasyon ve planlama eksikliği, sivil toplum

kuruluşlarından ve belediyelerden yeterli destek alınmaması, temizlenecek çevrelerin iyi seçilememesi olarak açıklamışlardır.

Sosyal sorumluluk çalışmaları ile ilgili yapılan araştırmalarda yaşanan sorunlar bürokratik işlemlerin fazlalığı, öğretmen adaylarını değerlendirme ölçütlerinin net olmayışı, kurumlar arası işbirliğinin yetersizliği, kurumların gereksinim duydukları zaman ile öğrencilerin uygun oldukları zamanlarının örtüşmemesi ve ulaşım olarak belirlenmiştir (Kesten, 2012; Sevim, 2011). Yine araştırma sonuçlarına göre öğretmen adayları belli dönemlerin ve derslerin sosyal sorumluluk çalışmalarına ayrılmasının süre bakımından sınırlılık oluşturduğunu belirtmekte ve zaman kısıtlılığını bu tür çalışmalar için sorun olarak görmektedir (Augustiniene vd., 2015; Can, 2012).

Araştırma kapsamındaki öğretmen adayları Let's Do It! projesinin geliştirilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı, belediye, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak tüm okul kademesindeki öğrencilerin projeye dahil edilmesi, projenin daha etkili yürütülebilmesi için iyi bir organizasyon ve planlama yapılması gibi çeşitli öneriler sunmuşlardır. Can (2012) bu araştırmadan elde edilen bulgulara benzer biçimde öğretmen adaylarının projeleri etkili bir biçimde gerçekleştirebilmek için iyi düzenlenmiş bir programın olması gerektiği görüşünde oldukları bulgusunu elde etmiştir. Ergül ve Kurtulmuş (2014) da araştırma bulgularına dayalı olarak fakültelerin kurumsal olarak sosyal sorumluluk projeleri üretmesi, öğretim elemanlarının projelere rehberlik etmesi, eğitim fakültelerinin öğrencilerin sosyal sorumluluk anlayışlarını geliştirmeyi vizyon olarak benimsemesi önerilerinde bulunmuşlardır.

Yine gerçekleştirilen araştırmalarda topluma hizmet uygulamaları kapsamında uygulanacak projelerin seçiminde öğretmen adaylarının kendilerinin söz sahibi olma isteği sosyal sorumluluk projelerinin geliştirilmesi için öneri olarak sunulmaktadır (Elma vd., 2010; Kılınc ve Dere, 2014). Flores (2001) de sosyal sorumluluk çalışmalarında öğretim elemanının rehberliğinin önemine dikkat çekmiş ve öğrencilerin bu tür etkinliklere olumlu tutum geliştirebilmesi için öğretim elemanlarının uygun bir planlama yapması ve ortam sağlamanın gerektiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen Let's Do It! projesi elde edilen bulgulara göre önemli bir proje olup, öğretmen adaylarına hem kişisel hem de mesleki bakımdan önemli yararlar sağlamıştır. Öğretmen adayları öğretmen eğitimlerini tamamladıktan sonra buldukları yerlerden bu projeye devam etmek istemektedir. Projenin planlama ve uygulama aşamalarında çeşitli sorunlar yaşanmış olup, bu sorunlar öğretmen adaylarınca sunulan öneriler ışığında çözümlenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde sosyal sorumluluk eğitimi ile ilgili çalışmaların daha etkili gerçekleştirilebilmesi ve başka araştırmalara ışık tutması bakımından aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Projede planlama çalışmalarına önem verilmeli, iyi bir organizasyon gerçekleştirilmelidir.
- Etkinlik öncesi yapılan toplantılarda çalışma takvimi hazırlanmalı, yapılan ön çalışmalara ilişkin dönütler verilmelidir.
- Temizlik yapılacak yerler toplumla iç içe olunan, merkezi yerler olmalıdır.
- Katılımcıların motivasyonlarını artırmak için çaba harcanmalıdır.
- Etkinlik için Milli Eğitim Müdürlüğü, belediye, sivil toplum kuruluşlarının katkısı artırılmalıdır.
- Tüm halka bilgilendirme yapılarak, tüm halkın katılımı sağlanmalıdır.
- Proje eylem araştırması, deneme modeli gibi yöntemlerle gerçekleştirilerek geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Acer, D., Şen, M. ve Ergül, A. (2012). "Okulöncesi Öğretmen Adaylarının "Topluma Hizmet Uygulamaları" Dersi ile Bu Uygulamalara İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi." *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(2), 205-229.
- Akujobi, C. and Simmons, R. (1997). "An Assessment of Elementary School Service-Learning Teaching Methods: Using Service-Learning Goals." *National Society For Experiential Education*, 23(2), 19-28.
- Alakoç Pirpir, D., Girgin Büyükbayraktar, Ç., Yıldız Çiçekler, C. ve Konuk Er, R. (2014). "Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünde Okuyan Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algıları." *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(2), 539-554.
- Arslan, D. ve Ilgın, H. (2011). "Türkçe Dersinde Öğrenci Günlüklerinin Değerlendirme Aracı Olarak Kullanılması." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 225-238.
- Augustiniene, A., Jociene, J. & Minkute-Henrickson, R. (2015). "Social Responsibility of Comprehensive Schools: Teachers' Point Of View." *Social Sciences*, 1(87), 74-88.
- Barber, J. P. & Walczak, K. K. (2009). "Conscience and critic: peer debriefing strategies in grounded theory research." Paper presented at the meeting of the American Educational Research Association (AERA), California.
- Barner, J. C. (2000). "Year Pharmacy Students' Perceptions of Their Service-Learning Experience." *American Journal of Pharmaceutical Education*, 64, 266-271.
- Bender, G. & Jordaan, R. (2007). "Student Perceptions and Attitudes About Community Service-Learning in the Teacher Training Curriculum." *South African Journal Of Education*, 27, 631-654.
- Bender, M. T. (2005). "John Dewey'in Eğitime Bakışı Üzerine Yeni Bir Yorum." *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi*, 6(1), 13-19.
- Bulut, M., Bulut, N. ve Bulut, A. (2012). "Öğretmen Eğitiminde Değer Eğitimi Fırsatı Olarak Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi." *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 347-357.
- Campell, J. L. (2007). "Why Would Corporations Behave in Socially Responsible Ways? An Institutional Theory of Corporate Social Responsibility." *Academy Of Management Review*, 32(3), 946-967.

- Can, A. A. (2012). "An Evaluation of the Music Teacher Candidates Views Regarding The Projects Caried on in the Social Service Practice Course." *Procedia-Social and Behavioral Science*, 31, 695-703.
- Clark, K. A. (2016). *An Analysis of a Middle School Curriculum: Through the Lens of Personal Responsibility, Social Responsibility and Social Justice*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Rowan University College of Education, New Jersey.
- Çelik, Z. (2014). *İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Yardımseverlik Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Erzurum İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Dinçer, Ç., Ergül, A., Şen, M. ve Çabuk, B. (2011). "Bir Topluma Hizmet Uygulaması Örneği: "Haydi Kavram Oyuncaklarıyla Oynayalım"". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 19-38.
- Ekiz, D. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Elma, C., Kesten, A, Kiroğlu, K., Mercan Uzun, E., Dicle, A. N. ve Palavan, Ö. (2010). "Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algıları." *Educational Administration: Theory And Practice*, 16(2), 231-252.
- Ergül, H. F. ve Kurtulmuş, M. (2014). "Sosyal Sorumluluk Anlayışının Geliştirilmesinde Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri." *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(49), 221-232.
- Falk, A. F. (2013). "Service Learning Students' Perceptions of Citizenship." *Journal of Community Engagement And Higher Education*, 5(1), 3-12.
- Flores, R. M. (2001). *Student Perceptions of Service-Learning in the Community College*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Teksas Austin Üniversitesi, Teksas.
- Glesne, C. (2014). *Nitel Araştırmaya Giriş*. A. Ersoy ve P. Yalçinoğlu (Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gordon, M. C. (2003). *The Role of Parenting Styles in the Development of Social Responsibility*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. George Fox University Graduate School Of Clinical Psychology, Oregon.
- Gökçe, N. (2011). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri." *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 176-194.
- Hopkins, S. M. (2000). *Effects of Short-Term Service Ministry Trips on the Development of Social Responsibility in College Students*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, George fox university graduate school of clinical psychology, Oregon.
- Irshadullah, H. M., Inamullah, H. M. & Haq, Z. (2016). "Democracy and Social Responsibility at Secondary Level in Khyber Pakhtunkhwa." *Dialogue*, 11(1). 1819-6462.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi (25. Baskı)*. Ankara: Nobel yayıncılık.
- Kartalpepe, N. (2010). *Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Kurumsal Kuram Perspektifinden Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kesten (2012). "Öğretmen Adaylarının ve Öğretim Elemanlarının Bakış Açısıyla Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Değerlendirilmesi." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(3), 2125-2148.

- Kesten, A., Köçer, M. ve Egüz, Ş. (2014). "Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Toplumsal Bilinç Kazandırmadaki Etkisi." *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(2), 393-410.
- Kılınç, E. ve Dere, İ. (2014). "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Algıları." *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, 209-220.
- Kocadere, S. A. ve Seferoğlu, S. S. (2013). "Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin İşlenişi: Uygulama Örnekleri ve Sürece İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi." *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 75-89.
- Let's do it! Türkiye (2016). <http://Let'sdoitturkiye.org.tr/2015/Let's-do-it-modeli-nedir/> adresinden 24.06.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Let's do it! World (2016). <https://www.Let'sdoitworld.org/about/overview/> adresinden 24.06.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Liu, T. M. (2015). "Junior High School Students' Perceptions of Service Learning for Admission to High School." *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 197, 75-82.
- Matten, D. & Moon, J. (2008). "Implicit" and "Explicit" Csr: A Conceptual Framework for a Comparative Understanding of Corporate Social Responsibility." *Academy Of Management Review*, 33(2), 404-424.
- MEB (2005). Sosyal Bilgiler 4.-5. sınıf programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=2&kno=39> adresinden 03.11.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Özdemir, S. M. Ve Tokcan, H. (2010). "Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi." *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 41-61.
- Sevim, O. (2011). "Türkçe Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine Yönelik Düşünceleri: Atatürk Üniversitesi Örneği." *EKEV Akademi Dergisi*, 15(48), 293-302.
- Simons, L. & Cleary, B. (2006). "The Influence of Service Learning on Students' Personal and Social Development." *College Teaching*, 54(4), 307-319.
- Tosun, N. (2014). "BÖTE Bölümü Öğrencilerinin Proje Tabanlı Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi." *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3).
- Tülüçe, H. S. (2014). "İngilizce Öğretmen Adaylarının Topluma Hizmet Uygulamaları Dersinde Elde Ettikleri Kazanımlara İlişkin Görüşleri." *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 01-18.
- Wentzel, K. R. (1991). "Social Competence at School: Relation Between Social Responsibility and Academic Achivement." *Review of Educational Research*, 61(1), 1-24.
- Yılmaz, K. (2011). "Eğitim Fakültelerinin Sosyal Sorumluluğu ve Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi: Nitel Bir Araştırma." *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(2), 86-101.

EXTENDED SUMMARY**Introduction**

In order to provide social responsibility education at schools, teachers should have the social responsibility awareness as well as the knowledge and skills necessary to provide this education. Social responsibility education have a crucial place in teacher training programs. Pre-service teachers gain experience through participating in various social responsibility projects, and can use these experiences in their teaching practices. This study focuses on Let's Do It! Turkey as a social project. In this respect, social studies pre-service teachers were encouraged to participate in this project within the scope of the course "Social Project Development" and it was aimed to reveal their views on the process.

The main aim of this study was to identify social studies pre-service teachers' views on the social responsibility project Let's Do It, Turkey!. Based on this main aim, the following research questions were addressed in the study:

What are the views of the pre-service teachers;

- on the importance of the project?
- on the project's contribution to themselves?
- on continuing to take part in the project?
- on the problems they encountered during the project?
- on how the project can be improved?

Method

Survey model was employed in the study. The participants were 19 pre-service teachers studying their fourth year in social studies education at a Turkish state university and taking the "Social Project Development" course in the spring term of the 2013-2014 academic year. In the study, the pre-service teachers' views on evaluating the implementation of the project were described based on the data gathered through the open-ended survey and diary. The open-ended survey was analysed by descriptive analysis, and the diaries were used to support the data.

Findings

All of the pre-service teachers who participated in the study thought that the Let's Do It! project was quite important due to reasons including creating environmental sensitivity as well as social sensitivity, raising awareness of responsibility, enhancing the relationship between the environment and school, developing the cooperation skill and group awareness, having a large effect size, uniting the whole world for a common purpose, and drawing attention.

Most of the preservice teachers explained the benefits of participating in the project in terms of the teaching profession for which they were studying. They described the benefits of project as forming a model for teaching experiences, realising that students should take part in this project and they should be taught to have social sensitivity, showing that different individuals can cooperate for a common purpose, increasing confidence, teaching the stages of a project, realising the importance of group awareness, being aware of global problems and their responsibilities, getting to know about this project, and developing environmental consciousness.

The pre-service teachers asserted that they wanted to continue being part of the Let's Do It! project when they started the profession. They said they aimed to participate in the project by ensuring the participation of their students, administrators all other individuals in the environment, organising panels, symposiums and informatory meetings, and cooperating with local authorities and the Ministry of National Education.

The preservice teachers mentioned to have experienced various problems in the Let's Do It! project that they participated in. These problems included unwillingness of participants, meetings falling short of goals, communication deficiencies, not being able announce the events to the public, lack of organisation and planning, not being able to receive sufficient support from non-governmental organisations and municipalities, and poor decisions regarding the selection of areas for cleaning.

With respect to their suggestions, the pre-service teachers said that the project should be spread to all stages of education, the cooperation between non-governmental organizations and municipal authorities should increase, commissions should be established in neighbourhoods, the participation of the whole society should be encouraged, and the project should be implemented in all cities in Turkey.

Conclusion

While the pre-service teachers thought that the Let's Do It! project was important, studies including social responsibility and community service activities also show that such practices are of significance.

According to the preservice teachers, the Let's Do It! project that they participated in were beneficial to them. Findings of different studies revealed that social responsibility projects are beneficial for students' problem solving, being aware of one's self, developing awareness to social problems, having self-efficacy and communication skills, gaining the feeling of responsibility, experience and democratic values, and career development (Alakoç et al., 2014; Elma et al., 2010; Irshadullah, Inamullah & Haq, 2016; Simons ve Cleary 2006; Tülüce, 2014;).

The pre-service teachers stated that they would continue being part of the Let's Do It! project from the cities where they would work. The preservice teachers asserted that they experienced various problems in the scope of the Let's Do It! project. In studies on social responsibility projects, problems encountered were the

redundancy of bureaucratic processes, the ambiguity in the criteria for evaluating preservice teachers, insufficiency of cooperation between institutions, the discrepancy between the time that institutions need and during which students are suitable, and transportation (Kesten, 2012; Sevim, 2011).

The pre-service teachers offered various suggestions for the improvement of the "Let's Do It!" project. In the researches, pre-service teachers' desire to have a saying in the selection of projects to be implemented in the scope of community service practices is presented as a suggestion to improve the social responsibility projects (Elma et al., 2010; Kılınç ve Dere, 2014).

When the findings revealed in the present study are evaluated in overall, the following suggestions can be offered.

- The planning step should be attached importance in the project, and it should be well-organised.
- The work schedule should be prepared in the meetings prior to the event, and feedback should be provided with respect to the preparatory work.
- The areas that would be cleaned should be central places in touch with the society.
- Effort should be made to enhance participants' motivation.
- The contribution of the Provincial Directorates of National Education, municipal authorities and non-governmental organizations should be increased.
- The whole society should be informed, and its participation should be ensured.
- The project should be improved through methods such as action research and experimental model.